

Van agrarisch naar arcadisch

Het Friese landschap en de landbouw naar een nieuwe relatie?

Dr. Meindert Schroor (Bureau Varenius)

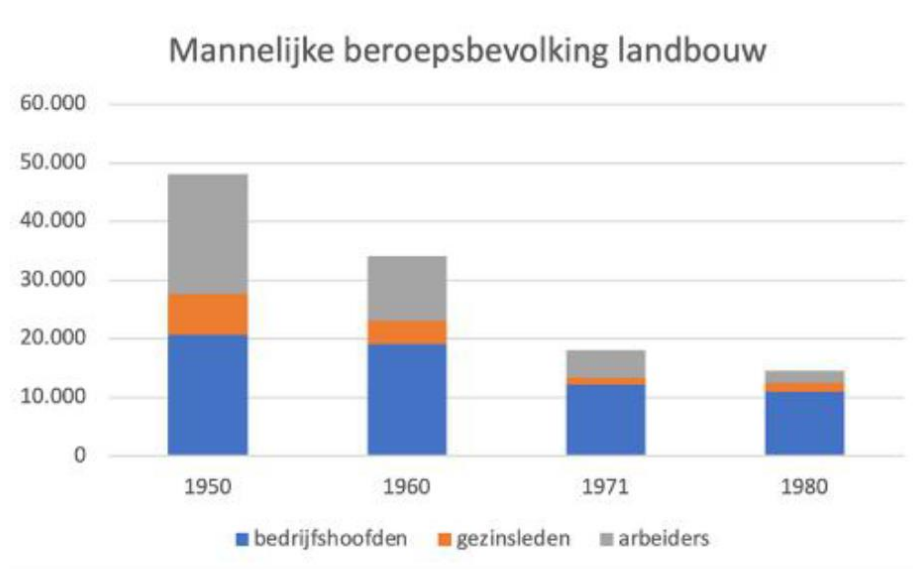

Grondgebruik Fryslân 2023	Oppervlakte in km2	Percentage	Af-/toename 2000-2023
Totale landoppervlakte	3340	100	-0.1
Verkeesterrein	84	2.5	-3.4
Bebouwd terrein	184	5.5	34.0
Semi-bebouwd terrein	21	0.7	
Recreatierrein	56	1.7	21.7
Bos en natuurlijk open terrein	423	12.7	9.3
Agrarisch terrein	2572	77.0	-2.9

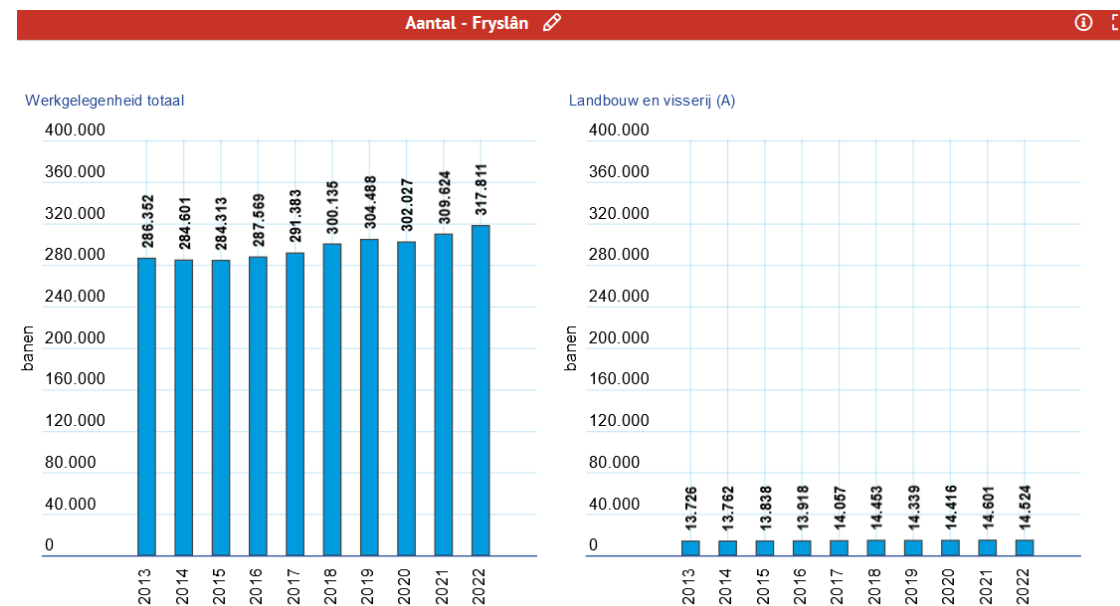
Veranderingen agrarische sector 1945-2020

- Uitstoot land- en boerenarbeiders
- Uitstoot kleine boeren
- Mechanisatie: tractoren, kunstmeststrooiers, cyclomaaiers, melkmachines, melkrobots, melktanks, ligboxenstallen met roosters, uitmestinstallaties, drijfmest, mechanisatie greppelen, hekkelen en slootslatten (slootreinigingsmachines), rooimachines, maaidorsers etc.
- Concentratie waterschappen en einde aan zomerpolders, diepontwatering, steilere slootkanten.
- Ruilverkavelingen: grotere percelen, egalere percelen, kaveldraai, rooien van houtwallen en –singels, dempen en/of rechttrekken van sloten en greppels
- Intensievere bemesting (*tussen 1945 en 1980 van 25 kg. stikstof naar 325 kg. per hectare!*) en gewasbescherming d.m.v. insecticiden en pesticiden
- Monocultuur van Engels raaigras: kruiden en klavers verdwenen evenals vele andere voorjaarsbloemen en diersoorten.
- Vollegrondtuinbouw goeddeels verdwenen of vervangen door kassenbouw
- Netverzwaring, nieuwe en bredere agrarische ontsluitingswegen
- Natuurterreinen in omvang toegenomen (van 128 naar 423 km²), maar agrarisch cultuurlandschap sterk verarmd

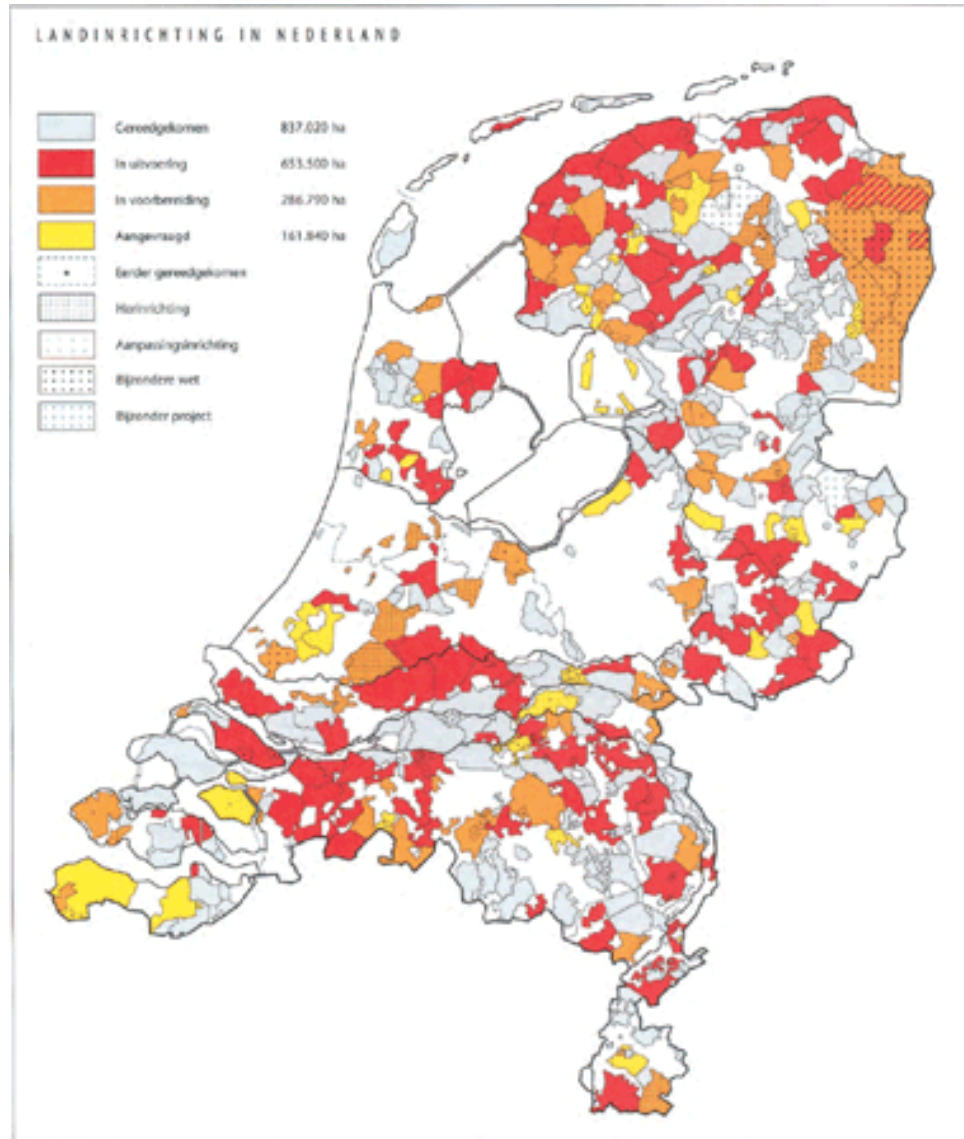
Aandeel agrarische sector in totale Friese werkgelegenheid gedaald van 37,6% in 1950 via 10,1% in 1980 naar 4,6% in 2022. Daling in feite nog groter want in beide eerstgenoemde jaren is alleen uitgegaan van de mannelijke beroepsbevolking.

Bron: Geschiedenis van de Friese landbouw 1945-1980 (blz. 59)

Landschap finaal op de kop door ruilverkavelingen

Pas in 2017 werd met de ruilverkaveling Baarderadeel de laatste, bijna veertig jaar eerder voorbereide en in 1996 van start gegane, ruilverkaveling; de 52ste in Friesland afgesloten. In Friesland is in totaal over 277.000 hectare een ruilverkaveling uitgevoerd, dat wil zeggen over 83% van de landoppervlakte van deze provincie, hetgeen geheel in lijn is met het landelijke beeld waarin driekwart van de 2,3 miljoen hectare Nederlandse landbouwgrond op de schop is gegaan.

„Ontciert met duysent smetten“

De smetten die met de... (text continues vertically)

Ontsieringen zijn uitingen van een mentaliteit

ONTSIERINGEN zijn uitingen van een mentaliteit... (text continues)

Wel verordening, maar: waarheen met rommel?

Welke verordening, maar: waarheen met rommel? (text continues)

Prijs voor het schoonste geheel: Zwaagwesteinde

Prijs voor het schoonste geheel: Zwaagwesteinde (text continues)

„Frenat“ voorbeelden

„Frenat“ voorbeelden (text continues)

Leeuwarder Courant 18 juni 1966

- 1903 - Rijkscmissie voor de beschrijving van Monumenten.
- 1906 - Vereniging Natuurmonumenten
- 1911 - Bond Heemschut (1911) tegen ontsierende reclame en bebouwing
- 1925 eerste provinciale schoonheidscommissie in NL, te weten de Provinciale Friesche Adviescommissie ter wering van inbreuk op de schoonheid van stad en land (PFS). Voorloper van Hûs en Hiem.
- 1930 – Provinciale natuurbeschermingsvereniging It Fryske Gea
- 1952 – subcommissie Landschaps- en Stedschoon
- 1958 - PFS verzoekt om provinciale landschapsverordening
- 1961 – Monumentenwet
- 1962 – herziene Woningwet, gemeenten verplicht om welstandsbepaling in bouwverordening op te nemen
- 1994 – MDW – Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit
- Ca. 2000 - Beeldkwaliteitsplannen
- 2006 – Manifest Ruimtelijke Kwaliteit
- 2010 – afschaffing ministerie van VROM

Om de PFS... (text continues)

In de schoonheid van het vorderland

In de schoonheid van het vorderland (text continues)

(text continues)

ONDANKS GOEDE VOORNEMENS GINGEN SCHAAALVERGROTING EN UNIFORMERING VAN HET FRIESE CULTUURLANDSCHAP ONVERMINDERD DOOR

Veranderingen in Friese en Nederlandse landschap het best zichtbaar door vergelijking van topografische kaarten (Topotijdreis)

VLAKTE VAN OOSTERBIERUM

HET BILDT

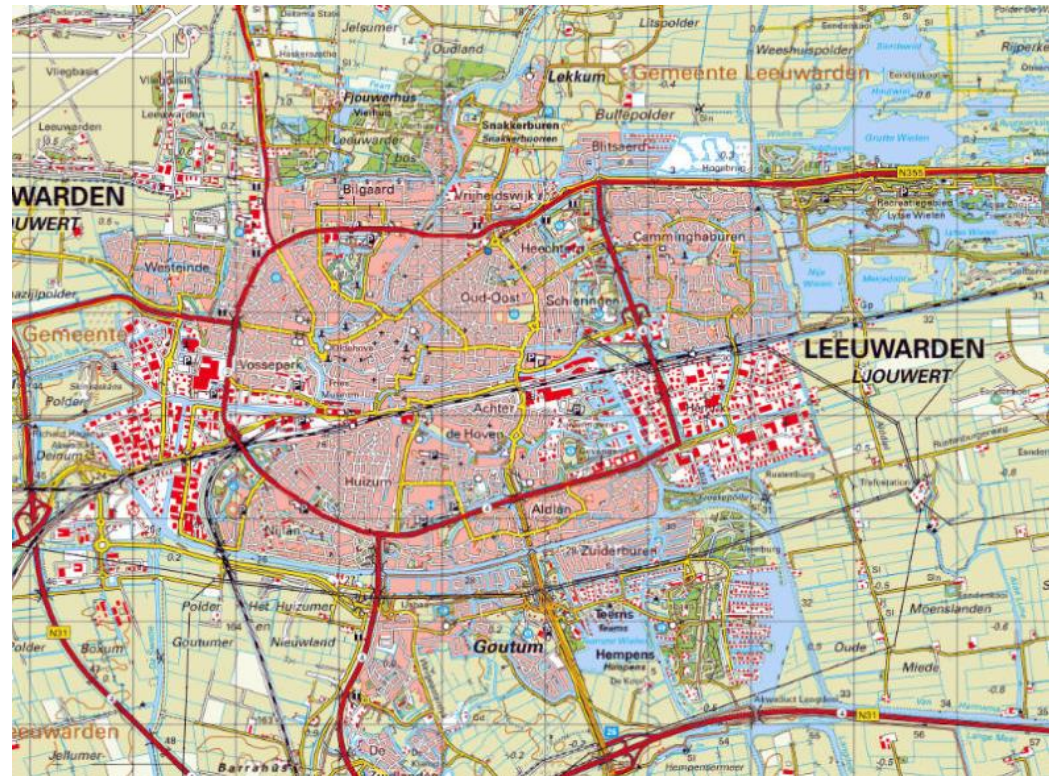
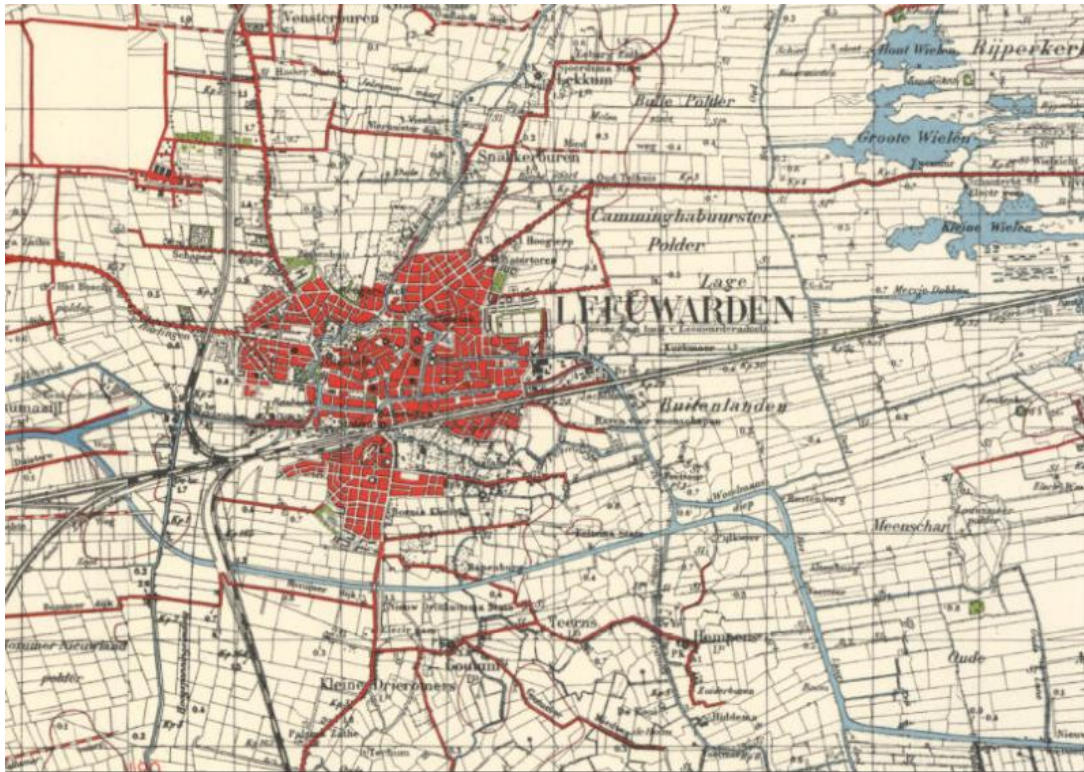
Sint-Jacobiparochie

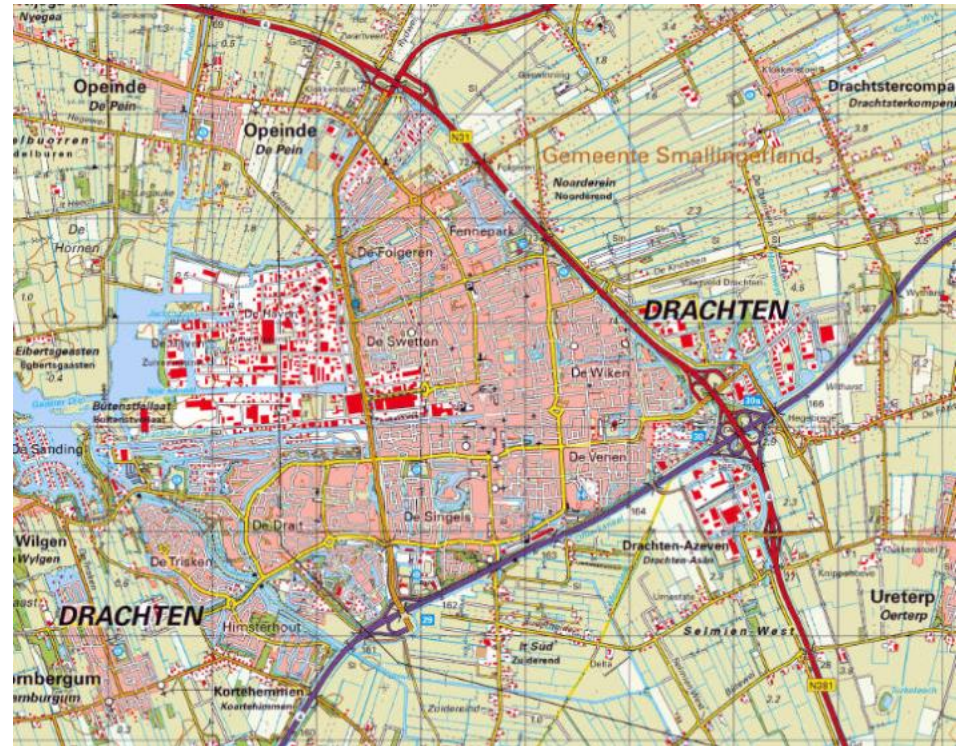
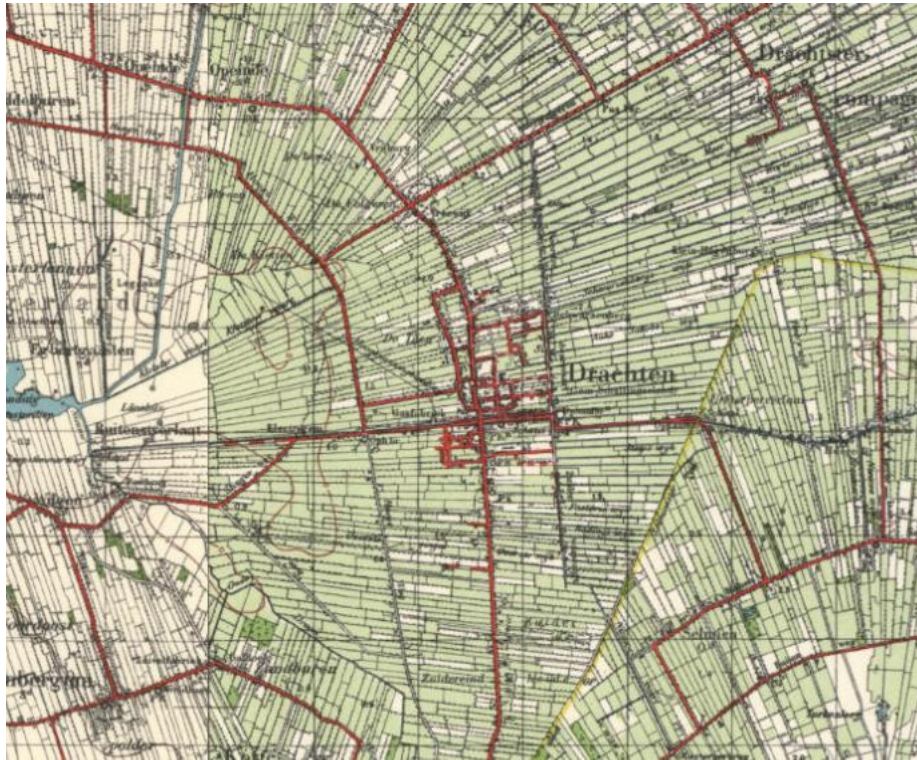
Sint-Annaparochie

Stiens

Gemeente Waadhoeke

Niet alleen agrarische schaalvergroting, ook stadsuitbreidingen!

Mûzel (Boarn)
vanaf Hegedyk
tussen Raerd
en Friens

Friesland mooiste provincie van Nederland. Geen wonder, want:

- * relatief weinig verstedelijking
- * aanwezigheid veel open water (meren, IJsselmeer, Waddenzee)
- * iconische Waddeneilanden behoren tot Friesland
- * Veel traditionele 'pleatsen' in landschap blijven staan

Naar een ander model.

- Boeren in een debat met oneigenlijke argumenten verwickeld, want: Primaire landbouw (veehouderij, akkerbouw, tuinbouw) is slechts goed voor 1,4 % van BNP!

Intussen beslaat primaire landbouw meer dan driekwart (77%) van de Friese ruimte

Nederland is qua ruimte overvol. Ruimte een veel schaarser en dus duurder goed dan primaire productie, die op een veel lagere pit moet.

Derhalve:

- De vraag of die economisch geringe agrarische productie niet beter van elders kan worden ingevoerd.

Immers: Intensieve veehouderij (varkens, kippen, kalveren) en melkveehouderij betekenen een forse aanslag op landschap en biodiversiteit. Boeren is niet langer zoals vroeger het werken in en met de natuur.

Het zogeheten belang als voedselleveranciers wordt op een overdreven overspannen wijze gepresenteerd.

Behoud van het landschap met al zijn diversiteit is van economisch groter belang dan de over-intensieve voedselproductie van de landbouwsector in dit overbevolkte land.

En voorts:

Agrarische productie moet blijven, maar veel extensiever en ecologisch veel verantwoord.

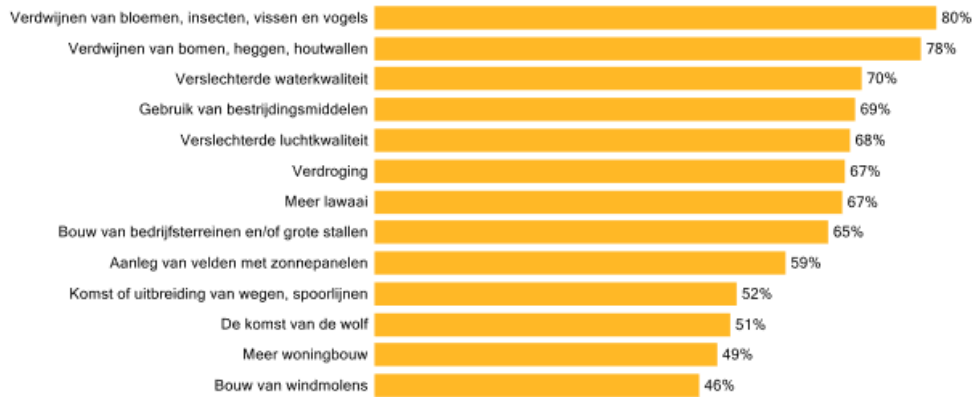
Boeren terug als wat ze tot de jaren 1950 altijd waren: kleinschaliger producenten en voornaamste beheerders en praktijkkenners van ons landschap

Immers zij beheren 77% van de Friese ruimte.

Aangewezen categorie om die ruimte open, biologisch divers, gezond en waardevol te houden en te werken aan herstel oude agrarische cultuurlandschap.

DIT vereist: een totale omslag in denken als het ware van agrarisch (uitsluitend op productie van melk, vlees en graan gericht) naar ruraal (beheer en herstel van het landelijke met de daaraan verbonden intrinsieke ecologische, culturele, sociaal-economische en recreatieve waarden)

>> **Figuur 1. Aandeel (heel erg) bezorgd over natuur en landschap:**

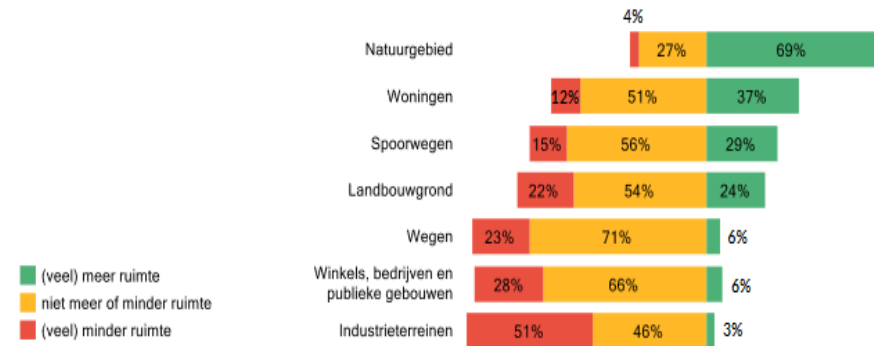
Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

>> **Figuur 2. Functies van het landschap:**

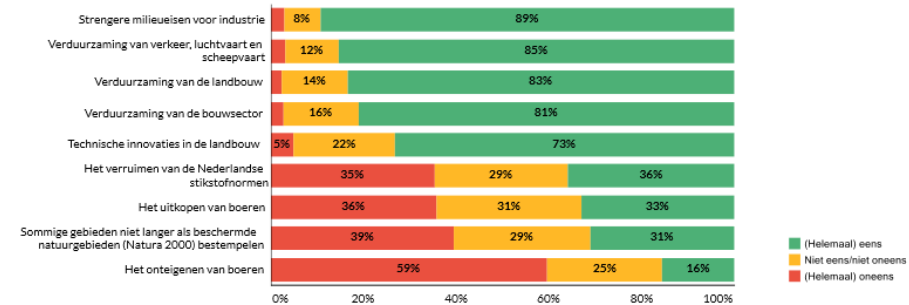
Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

>> **Figuur 3. Meer of minder ruimte voor:**

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

>> **Figuur 9. Steun voor stikstofreductie maatregelen:**

Bron: Panel Fryslân, Planbureau Fryslân

Recent onderzoek van Planbureau Fryslân geeft aan hoezeer de publieke opinie hecht aan het belang van de ‘hervonden’ boer als de voornaamste beheerder van ons landschap.

Ik dank u voor uw aandacht, maar tot slot nog dit

